

9. Івашев Є.В. Вплив аксіології права на розвиток теорії прав людини / Івашев Є.В.// Науковий вісник НАВС. – 2013. – №1. – С. 112 – 119.
10. Бабенко А.Н. Правовые ценности и освоение их личностью: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / А.Н. Бабенко. – М., 2002. – 46 с.
11. Шемшученко Ю.С. Актуальні проблеми філософії права // Проблеми філософії права. Т.1. – К. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 10 – 11.
12. Римаренко Ю.І. Приватне життя і поліція: Концептуальні підходи. Теорія та практика. / ред. Римаренко Ю.І. – К.: КНТ, 2006. – 740с.
13. Копейчиков В.В. Теорія держави і права: [навч. посіб.] / Копейчиков В.В., Лисенков С.Л. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 368 с.
14. Права людини. Матеріал з Вікіпедії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8
15. Крегул Ю.І. Права і свободи людини: [навч. посіб. для студентів вузів] / Крегул Ю.І., Ладиченко В.В., Орленко О.І. – К.: Книга, 2004. – 288 с.
16. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
17. Розенфельд Ю.Н. Права человека в отношениях государственной власти и права / Розенфельд Ю.Н. // Права людини і правова держава (до 50-ї річниці Загальної декларації прав людини) : тези доп. та наук. повідомлень наук. конф. проф. – викл. складу (10 – 11 грудня 1998 р.) / за ред. проф. М.І. Панова. – Харків: нац. юрид. акад. України, 1998.
18. Афанасьев А.Н. Аксиологический подход к концепции прав человека [Электронный ресурс] // А.Н. Афанасьев // Ученые записки КГУ. – 2010. – №3 (15). – Режим доступа: <http://scientific-notes.ru/pdf/015-036.pdf>.

УДК 342.9:378

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Будник Ю.А.

(здобувач кафедри управління, адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності Національного університету державної податкової служби України)

***Анотація.** У роботі досліджується сучасний стан адміністративно-правового регулювання системи вищої освіти. Дається визначення поняттям «система освіти» та «система вищої освіти».*

***Ключові слова:** адміністративно-правове регулювання системи вищої освіти, учасники освітнього процесу, стандарти освітньої діяльності, стандарти вищої освіти, рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти, вищі навчальні заклади.*

***Аннотация.** В работе исследуется современное состояние административно-правового регулирования системы высшего образования. Дается определение понятиям «система образования» и «система высшего образования».*

***Ключевые слова:** административно-правовое регулирование системы высшего образования, участники образовательного процесса, стандарты образовательной деятельности, стандарты высшего образования, уровни и степени (квалификации) высшего образования, высшие учебные заведения.*

***Annotation.** The paper examines the current state of administrative and legal regulation of higher education. We give a definition of «system of education» and «higher education».*

***Key words:** administrative-legal regulation of higher education, the participants of the educational process, standards of education, standards of higher education and degree level (qualification) higher education, higher education.*

Постановка проблеми. Процеси глобалізації, інтеграції та інформатизації, що відбуваються в сучасному суспільстві зумовлюють розуміння освіти, як фактора що визначає статус людини в суспільстві та держави в сучасному світі. Значення освіти, що детермінує формування нових якостей економіки та суспільства збільшується разом з розширенням та поглибленням впливу людського капіталу.

Загальні тенденції світового розвитку зумовлюють суттєві зміни в системі національної освіти. Однак такі зміни, на наше переконання, мають розпочинатися із оновлення адміністративно-правового регулювання системи вищої освіти та переосмислення основних категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми модернізації в системі вищої освіти в контексті входження України до європейського освітнього простору розглядалися в роботах В. Андрушенка, В. Астахової, В. Беха, В. Вікторова, П. Гнатенка, М. Згуровського, Д. Дзвінчука, А. Джуринського, С. Клепка, Н. Коломінського, К. Корсака, І. Кушерця, В. Лугового, М. Лукашевича, В. Лутая, О. Навроцького, С. Ніколаєнка, Н. Ничкало, В. Огаренка, Н. Огнев'юка, М. Романсика, В. Ткаченка, І. Утюж, В. Шинкарука та інших вітчизняних науковців.

Зважаючи на те, що у вітчизняній юридичній літературі зазначені питання розглядалися фрагментарно та до прийняття нового Закону України «Про вищу освіту» за відсутності комплексного підходу, дослідження сучасного стану адміністративно-правового регулювання системи вищої освіти набувають особливого змісту й актуальності.

Метою статті є аналіз сучасного стану адміністративно-правового регулювання системи вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Одним із ключових понять, що відображає логіку дослідження, є «система освіти». Розглядаючи систему як безліч елементів, що перебувають у взаємодії один з одним заради однієї мети, яка стоїть перед системою, внаслідок чого досягається її цілісність і єдність. Систему освіти можна визначити, як складний соціокультурний феномен, що розглядається в контексті соціальної системи. Особливість соціальної системи полягає в тому, що її елементами виступають суб'єкти, які здатні до взаємозв'язку, самоорганізації, самовідтворення, саморозвитку та соціалізації в суспільстві, зміна одного елементу зумовлює зміни іншого, що в цілому відрізняє соціальну систему від механічної, яка характеризується однозначними зв'язками незмінних елементів, що функціонують лише під впливом зовнішніх імпульсів.

Більш повне визначення системи освіти взагалі, дає А. Палютін, розглядаючи її в декількох аспектах:

- у соціально-інституційному аспекті – як мережа освітніх установ, що мають освітній потенціал, органів управління і забезпечення їх діяльності;
- у власне освітньому аспекті – як цілісна система і як складова системи освіти України та світу;
- у структурно-рівневому аспекті – як система безперервної освіти, що охоплює дошкільну, шкільну і професійну освіту [1, с. 86].

У роботах вчених накопичено багатий досвід у галузі наукової розробки понять, пов'язаних із системою освіти обґрунтовані власні погляди на проблеми, що вивчаються. Складовою системи освіти є система вищої освіти.

Однозначного визначення терміну «системи вищої освіти» в науковій літературі немає. Так, у Законі України № 2984-III від 17 січня 2002 р. «Про вищу освіту» система вищої освіти включала в себе вищі навчальні заклади всіх форм власності, інші юридичні особи, що надають освітні послуги у галузі вищої освіти, органи, які здійснюють управління у галузі вищої освіти» [2].

Однак аналіз цього визначення дозволяє констатувати, що до системи входили лише суб'єкти вищої освіти, але не розкривалися повністю всі елементи, які мають входити до системи вищої освіти.

Це визначення, будучи юридичним терміном, не відображало інших структуротворчих елементів системи вищої освіти, не визначаючи ані змісту досліджуваного явища, ані системоутворювального результату.

Система вищої освіти, на наш погляд має бути відносно відокремленою сукупністю пов'язаних між собою освітніх, забезпечувальних, інноваційних і управлінських процесів, що реалізуються освітніми й іншими інститутами.

На сьогоднішній день система вищої освіти визначена в статті 11 Закону України № 1556-VII від 01 липня 2014 р., де вказано, що систему вищої освіти становлять:

- вищі навчальні заклади всіх форм навчання;
- рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти;
- галузі знань та спеціальності;
- освітні та наукові програми;

- стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти;
- органи, що здійснюють управління у сфері вищої освіти;
- учасники освітнього процесу [3].

Якщо виходити з розуміння терміна «вища освіта», то вона є сукупністю систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі у відповідній галузі знань та за певною кваліфікацією, на освітніх рівнях, що за складністю є наступними за рівнем повної загальної середньої освіти [3].

На думку І. І. Черленяк та Т. О. Карабін, виходить, що систему сукупності знань, умінь, цінностей та якостей становлять вищі навчальні заклади, рівні вищої освіти, галузі знань, спеціальності, освітні та наукові програми, стандарти освітньої діяльності, органи, які здійснюють управління у сфері вищої освіти тощо. Про абсурдність наведеного, як вважаємо, сперечатися не доводиться. Очевидно, що елементи, визначені в Законі України № 1556-VII від 01 липня 2014 р., є не елементами вищої освіти в наведеному розумінні, а елементами іншого цілого, наприклад, освітньої діяльності, що полягала згідно з нормами Закону України № 2984-III від 17 січня 2002 р. «Про вищу освіту» у здійсненні діяльності, пов'язаної з наданням послуг для здобуття вищої освіти [4]. Саме до її структурних частин можна віднести органи управління, освітні програми, кваліфікаційні вимоги та стандарти [5, с. 78].

Згідно Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01 липня 2014 р. ВНЗ можуть самостійно розробляти і впроваджувати освітні, наукові програми, спеціалізації, утворювати навчальні, навчально-наукові та навчально-науково-виробничі комплекси, наукові парки, підприємства, які будуть займатися науковою або інноваційною діяльністю. Також вони отримують право самостійно розпоряджатися своїми доходами (при цьому гроші, отримані від плати за навчання, не можуть бути вилучені в дохід державного і місцевого бюджетів), відкривати поточні і депозитні рахунки в банках, брати кредити. Також спрощено академічну мобільність, яка дозволяє приймати остаточне рішення щодо визнання, у тому числі встановлення еквівалентності, здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів бакалавра, магістра, доктора філософії, доктора наук і вчених звань доцента, професора під час зарахування на навчання та/або на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника (раніше необхідно було проходити процедуру нострифікації через Міністерство освіти) [3].

Закон України «Про вищу освіту» 2014 р. передбачає утворення нового органу, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, який наділяється значною кількістю повноважень, що раніше належали Міністерству освіти і науки України. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти за статусом є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти. Агентство аналізує і стежить за якістю вищої освіти, формує критерії її оцінки (за якими можуть формуватися рейтинги вузів), акредитує вузівські спеціальності, навчальні програми, проводить експертизу, на підставі якої готує висновок для Міністерства освіти і науки України, видавати ліцензію ВНЗ на відкриття нової спеціальності чи ні. Також при узгодженні з агентством затверджуються стандарти вищої освіти.

Аналізуючи чинний Закон України «Про вищу освіту», можна помітити, що учасники освітнього процесу, безпосередньо входять до системи вищої освіти. Так за законом до учасників освітнього процесу включаються здобувачі вищої освіти та інші особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, фахівці-практики, які залучаються до освітнього процесу на освітньо-професійних програмах, а також наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах поділяються на дві категорії: здобувачі вищої освіти та інші особи, які навчаються у вищих навчальних закладах. До категорії здобувачі вищої освіти законодавець відносить: студентів, курсантів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів. До інших осіб: слухачів, асистентів-стажистів, інтернів,

лікарів-резидентів, клінічних ординаторів. Вводиться також нове поняття особи яка навчається, «лікар-резидент».

Також кардинальних змін зазнали рівні, ступені (кваліфікації) вищої освіти відповідно до європейських стандартів.

Кваліфікація – будь-який ступінь, звання, диплом або інше свідоцтво, що видане компетентним органом і засвідчує, що визначені результати навчання досягнуті, зазвичай в результаті успішного завершення визнаної навчальної програми [6].

Так підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, який відповідає п'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій;
- перший (бакалаврський) рівень, який відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій;
- другий (магістерський) рівень, який відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій;
- третій (освітньо-науковий) рівень, який відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій;
- науковий рівень, який відповідає дев'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає набуття компетентностей з розроблення і впровадження методології та методики дослідницької роботи [3].

Для здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачається успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти:

- молодшого бакалавра;
- бакалавра;
- магістра;
- доктора філософії,;
- доктора наук.

Також до системи вищої освіти включено стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти.

Стандарт освітньої діяльності – це сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу вищого навчального закладу і наукової установи [3].

Стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності [3].

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ).

Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

- 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- 2) перелік компетентностей випускника;
- 3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- 4) форми атестації здобувачів вищої освіти;
- 5) вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти [3].

Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє Міністерство освіти і науки України з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, і галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Незважаючи на задекларовані стандарти вищої освіти необхідно зазначити, що вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною

спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

Вищий навчальний заклад у межах ліцензованої спеціальності може запроваджувати спеціалізації, перелік яких визначається вищим навчальним закладом.

Висновки. Сучасна система вищої освіти є складною, відкритою, динамічною соціальною системою, що самоорганізується, нерозривно пов'язаною із соціокультурними, економічними й політичними особливостями суспільства в цілому. Системі вищої освіти властиві процеси не лише обміну із середовищем функціонування, але й розвитку, коли вона сприяє організації та впорядкуванню середовища проживання людини.

Зрозуміло, що система вищої освіти не може забезпечити громадянина всіма потрібними їй знаннями, оскільки в наш час їх приріст відбувається такими прискореними темпами, які перевершують здатність людини до їх освоєння. Разом із тим система вищої освіти в Україні відкрита і наділена рядом особливостей, що дозволяють успішно розв'язувати вище зазначену проблему. Вона може бути сучасною лише за умови, якщо:

- 1) відповідає реаліям часу й ґрунтується на стратегії розвитку суспільства і громадянина в ньому;
- 2) зорієнтована на майбутнє суспільства та держави;
- 3) постійно оновлюється за змістом, освітніми технологіями, організаційними формами, метою та механізмами управління тощо.

Список використаних джерел

1. Палютін А. М. Про роль ринку і державного регулювання в системі освіти / А. М. Палютін. // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 85-87.
2. Про вищу освіту: Закон України від 17.01.2002 р. № 2984-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134. (втрата чинності на підставі № 1556-VII (1556-18) від 01.07.2014 р.).
3. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 07 липня 2014 р // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.
4. Бельский К. С. Налоговая система: генезис, основные элементы, принципы / К.С. Бельский // Государство и право. – 2006. – № 9. – С. 48-55.
5. Черленяк І. І., Карабін Т. О. Стратегічні проблеми системи вищої освіти України та гармонізація засобів їх законопроектного і нормопроектного розв'язання / І. І. Черленяк, Т. О. Карабін // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 5. – С. 72-80.
6. Рашкевич Ю. М. Кваліфікація: як ми її розуміємо? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/statti/1782-kvalifikatsija-jak-my-yiyi-rozumiemo>.

УДК. 342.518

ЛЕГІТИМНІСТЬ ТА ЛЕГАЛЬНІСТЬ УРЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 1918 РОКУ Вовк Ю.

*(кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри спеціальних юридичних дисциплін
Національного університету водного господарства та природокористування)*

Анотація. Досліджено ступінь легітимності та легальності уряду Української держави 1918 року, з урахуванням умов і обставин його формування та відсутності в країні вищого представницького органу влади.

Ключові слова: уряд, легітимність, легальність, держава, влада, формування.

Аннотация. Исследована степень легитимности и легальности правительства Украинского государства 1918 года, с учетом условий и обстоятельств его формирования, отсутствия в стране высшего представительного органа власти.

Ключевые слова: правительство, легитимность, легальность, государство, власть, формирование.

Was researched the grade of legitimacy and legality of government of the Ukrainian nation in 1918, was noticed terms and conditions of it formation and absence of the country's highest representative authority.

Key words: government, legitimacy, legality, nation, government, formation.

Період гетьманату Павла Скоропадського займає помітне місце в історії українського державотворення. Це був досить складний час як певних здобутків так і прорахунків, що мали місце. У порівнянні з періодами Центральної Ради і Директорії, за часів перебування